

1

6-7-1999

118404

Heideggers nazisme

I kronikken «Nazist eller 'hyrde'?» (Dagbladet 27.6.) forsøker professor Christian Norberg-Schulz å tilbakevise påstander om at Martin Heidegger var nazist. Han skriver: «Etter mitt skjønn skyldes Heideggers påståtte nazisme at kritikerne ikke har forstått hans tenkning.» Jeg betrakter selv Heidegger som en av de mest betydelige filosofene i det 20. århundre, men nærer allikevel ikke den minste tvil om at Heidegger virkelig var nazist.

Norberg-Schulz skiller ikke tilstrekkelig mellom Heideggers filosofi og hans person, og han neglisjerer en mengde belegg for at Heidegger faktisk var nazist. De senere årene har det kommet en rekke verker om Heideggers nazisme fra forskere som Miguel de Bestegui, Pierre Bourdieu, Victor Farias, Jean-François Lyotard, Hugo Ott, Tom Rockmore, Hans Sluga, Rüdiger Safranski, Julian Young m.fl. Tidsskriftet Agora viet også et 300 siders nummer til emnet i 1989. Mange av de viktigste dokumentene har vært tilgjengelige helt siden 1962, da Guido Schneeberger publiserte dem i «Nachlese zu Heidegger». Norberg-Schulz synes å overse disse forskningsbidragene fullstendig.

Innmeldt

Heidegger meldte seg inn i det nasjonalsosialistiske partiet i 1933. Han uttrykte sympati med nasjonalsosialismen i hvert fall et par år forut for dette. På 1930-tallet tolket han sine tidligere arbeider på en måte som var i samsvar med nasjonalsosialismen. Det er også klart at Heidegger etter krigen omfortolket arbeidene slik at de skulle fremstå som mindre sympatiske til nazismen. Norberg-Schulz synes å akseptere Heideggers omfortolkninger uten særlig forbehold.

Heidegger tok aldri eksplisitt avstand fra sitt engasjement i nazismen, men forsøkte snarere å tildekke dets omfang. Det er også verdt å merke seg at han mente at jødeforfølgelsene ikke var verre enn f.eks. de alliertes tvangsforflytning av en mengde østtyskere, og i 1949 gikk han så langt som til å hevde at jordbruket som mekanisert matindustri «i sitt vesen ikke skiller seg fra produksjonen av lik i gasskamre og dødsleire». Det er ganske få eksempler på antisemittiske uttalelser fra Heidegger, men vi finner eksempler på angiveri.

Som Walter Benjamin påpekte: kommunistene politiserte kunsten og fascistene estetiserte politikken. Heidegger faller klart ned i den siste kategorien. Norberg-Schulz fremhever «Ursprung des Kunstwerkes»

(1935), og jeg tror at denne teksten kan bidra til å kaste lys over Heideggers nazisme. For Heidegger er kunstverket virkelighetsdefinerende, og det skal virke samlende for en verden. Denne rollen kan også fylles av religiøse handlinger og politiske ledere. En mulig tolkning av Heideggers forhold til Hitler, er at han for-

Heidegger

Debatten om den tyske filosofen Martin Heidegger (1889–1976) oppsto etter et intervju med filosofen Einar Øverenget her i Dagbladet. Her tok han avstand fra Heideggers nazisympatier. Professor Christian Norberg-Schulz mener derimot at Heidegger ikke var en nazist. Øverenget svarte Norberg-Schulz søndag og i denne artikkelen støtter mag. art. i filosofi Lars Fr. H. Svendsen Øverengets synspunkter.

vekslet Hitler med et kunstverk. Dette ville være i tråd med hans generelle estetisering av det politiske. Det er mulig at Heideggers motiv for engasjementet i nazismen var «godt», i den forstand at han betraktet Hitler som en redningsmann for en verden i oppløsning, men gode forsetter kan som kjent brolegge gale veier. Det er også mulig at Heidegger hadde som formål å forandre den nasjonalsosialistiske bevegelsen, men han sa aldri i klartekst hvilken forandring han hadde i tankene.

«Nødvendig»

Heidegger mente at Hitlers diktatur var nødvendig for at det tyske folket skulle kunne fullbyrde sin skjebne. Norberg-Schulz benekter imidlertid at Heidegger viste sympati for totalitære tenkemåter. Denne påstanden kommer utvilsomt i et merkelig lys når man tar for seg en rekke bemerkninger fra Heidegger på 1930-tallet. I 1933 skrev han for eksempel: «Den enkelte, hvor han måtte stå, teller ikke. Det eneste som teller er vårt folks skjebne i staten.» Hvis ikke dette uttrykker en totalitær tenkemåte,

gjør neppe noe det. Heidegger ga i den berømte rektoratstalen uttrykk for at universitetets rolle skulle være å «utdanne lederne og vokterne av det tyske folkets skjebne.» I den forbindelse skulle førerprinsippet være gjeldende, og den «mye besungne akademiske friheten» skulle utdrives. Den totalitære tenkemåten preget åpenbart Heideggers tenkning i rektoratstiden.

Det som er problem for de fleste andre som tar Heideggers filosofi alvorlig, er å forstå forholdet mellom Heideggers filosofi og hans nazisme. Norberg-Schulz har ikke dette problemet, fordi han i utgangspunktet har bortdefinert denne nazismen, tilsynelatende uanfektet av det vell av biografiske opplysninger som foreligger. Etter mitt skjønn bør man verken bortforklare hans beskjeftigelse med nazismen eller diskvalifisere ham som filosof på grunnlag av den. Forholdet mellom Heideggers filoso-

Finner eksempler på angiveri hos Heidegger

fi og hans nasjonalsosialistiske engasjement er, og vil vedbli å være, et problem. Inntil videre ser det ut til at vi må avfinne oss med det tanvekkende (og ubehagelige) faktum at Heidegger var nazist, og en av de fremste tenkerne i det 20. århundre.

Jeg synes selv at fokuseringen på Heideggers forhold til nazismen etterhvert har blitt overdrevet, men når Norberg-Schulz hevder at «Heidegger er vårt århundres minst nazistiske filosof», faller dette på sin egen urimelighet. Med enkelte unntak, som f.eks. Alfred Baeumler, Ernst Krieck og Alfred Rosenberg, har de fleste filosofer i dette århundre vært mindre nazistiske enn Heidegger.

Lars Fr. H. Svendsen,
filosof